



# **Ramon Turró i Darder**

*Girona 1854 - Barcelona 1926*

**Ramon Turró i Darder** (Girona 1854 - Barcelona 1926) Biòleg i filòsof. Fill d'una família de Malgrat, nasqué incidentalment a Girona. De molt jove s'allistà voluntari per lluitar contra els carlins. L'any 1871 inicià a Barcelona els estudis de medicina, que abandonà al cap de tres anys. Es traslladà a Madrid (1875) i exercí el periodisme. Publicà (1880) un treball intuïtiu sobre el mecanisme de la circulació; sostingué una lluita periodística amb Letamendi, amb atacs a les teories vitalistes d'aquest. Per insistència de Jaume Pi i Sunyer retornà a Barcelona (1884) i disposà d'un laboratori a la facultat. L'any 1887 ingressà al Laboratori Microbiològic Municipal, que dirigia Jaume Ferran i Clua, amb qui posteriorment havia d'enemistar-se per raó de diferències de criteri sobre el rigor científic. Intentà de prosseguir els estudis de medicina (1891). L'any 1894 fou nomenat membre de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona, i l'any 1897 fou encarregat de la direcció dels cursos de bacteriologia que l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques acabava d'organitzar. L'any 1906 fou nomenat director del Laboratori Microbiològic. Ocupà la presidència de l'Acadèmia i Laboratori (1908-10). Fou membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1911) i soci fundador de la Societat de Biologia de Barcelona (1912), que presidí del 1920 al 1924, i de la Societat Catalana de Filosofia, que presidí. Fou objecte dels atacs d'una campanya de premsa moguda per interessos materials, quan l'any 1914, en ocasió d'una epidèmia de febre tifoide, obligà al tancament de les aigües infectades. Col·laborà intensament amb August Pi i Sunyer. Fou l'introduïdor a l'estat espanyol del mètode experimental de Claude Bernard i, a Catalunya, el primer que estudià les secrecions internes. Treballà sobre bacteriologia, fisiologia i immunologia. Elaborà una teoria filosòfica sobre l'origen del coneixement que féu pública en *Els orígens del coneixement: la fam* (1912). En el camp filosòfic publicà *La criteriologia de Jaume Balmes, Filosofia crítica* (1919), *Diàlegs sobre coses d'art i de ciència* (edició pòstuma, 1958), *Els orígens de la representació de l'espai tàctil* (1913), traduït al francès, *La méthode objective* (1916), traduït al català i al castellà, *La base tròfica de la intel·ligència* (1917), *La disciplina mental* (1924), *Tres diàlegs sobre la filosofia de l'estètica i la ciència* (edició pòstuma, 1947), etc. En el camp de la immunologia, en col·laboració amb A. Pi i Sunyer, escriví *Mecanismo fisiológico de la inmunidad natural, Auf natürlichen Wege entstandene Bakteriolisine* (1909) i *Sur les propriétés bactériologiques des tissus* (1909).

(Casassa i Simó, Oriol. *Turró i Darder, Ramon* dins *Gran Enciclopèdia Catalana*, 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, vol. 23, p. 174-175).

**TURRÓ, RAMON** (1854 -1926), nac. En Malgrat (Barcelona) y se distinguió por sus estudios de microbiología, inmunidad e higiene en el Laboratorio Municipal de Barcelona. Turró desarrolló sus meditaciones filosóficas en estrecha relación con sus investigaciones biológicas. Esto se confirma sobretodo en su teoría del conocimiento, que basa el conocer últimamente en un «fenómeno primordial»: el hambre. La especificidad de las sensaciones tróficas muestra, según Turró, no que todo acto de conocimiento sea reducible a ellas, sino que ellas son el estrato básico o condición *sine qua non* del conocimiento. Pues el hambre no es una «impulsión amorfa», sino una «suma de tendencias electivas». Al necesitar algo diferenciado la sensación trófica efectúa un acto de elección; el hambre siente algo, pero, además siente – conoce- el elemento con el cual ha de satisfacerse. Las impresiones sensoriales, que permiten reconocer las propiedades nutrimenticias, son distintas de las imágenes sensoriales, que reconocen los objetos. Pero su distinción es meramente lógica y no real. Si la sensación y la representación son diferentes, ello no impide que la primera sea condición de la segunda. Por eso la cosa que nutre, al ser percibida como cosa exterior, no es ya, dice Turró, «como lo fue en un momento más oscuro de la intelección, una cosa que ingresa y determina un efecto benéfico, solo lo que ha de ingresar para producirlo; ya no es lo que extingue el hambre sino lo que ha de extinguirla» (*La base trófica, etc.*, página 107; *La fam*, t. II, cap. IX, pág. 159). Así, la representación varía efectivamente con la cosa representada, y el primer subjetivismo de la teoría trófica puede convertirse en un objetivismo. Podemos decir inclusive que la gnoseología de Turró pretende corregir, mediante un declarado empirismo, el subjetivismo idealista de la epistemología kantiana. De ahí que la doctrina trófica de Turró sea, en cierto modo, una de las interpretaciones naturalistas del kantismo, si bien de un naturalismo que no excluye el idealismo ético, sino sólo las normas subjetivistas, arbitrarias y «mal fundadas» del idealismo trascendental.

Obras principales: *Els orígens del coneixement: la fam*, 1912 (publicada en alemán en 1911; en francés, 1912; en castellano: *Orígenes del conocimiento*, 1914). – «*La méthode objective*», *Revue philosophique*, 82 (1916), 297-315, 463-488. – *La base trófica de la inteligencia*, 1918. – *Filosofía crítica*, 1029 (trad. Gabriel Miró). – *La disciplina mental*, 1924 (Discurso en el IX Congreso de la Asociación Española para el Progreso de las Ciencias). – *Diàlegs sobre filosofia de l'estètica i de la ciència*, 1925 (trad. esp.: *Tres diálogos sobre filosofía de la estética y de la ciencia*, 1951, con prólogo de Juan Cuatrecasas. – Entre las obras biológicas y médicas de Turró mencionamos: *La circulation du sang*, 1883. – *Los fermentos defensivos en la inmunidad natural y adquirida*, 1916 (en colaboración con A. Pi i Sunyer).

Una introducción a la filosofía escrita según el espíritu de la filosofía de Turró es: *Servidumbre y grandeza de la filosofía*, 1949, por R. Llorens y Jordana. – Sobre Turró véase: A. Guy, «L'intuition trophique selon R. Turró», *VII Congrès des Sociétés de Philosophie de Langue française* (Grenoble, 13/16-VII-1954), *Actes*, págs. 119-124. – J. Sempere, *Ideari de R. Turró*, 1965 [con introd., antología y cronología] – J. Roig Gironella, «Unas cartas inéditas de dos filósofos: R. Turró y Darder (1854-1926) y Fernando M. Palmés Viella (1879-1963)», *Espíritu*, 27 (1978), 77-79.

(FERRATER MORA, JOSÉ. *Turró, Ramon*, dins *Diccionario de Filosofía (Nueva edición revisada, aumentada y actualizada por el profesor JOSEP-MARIA TERRICABRAS)*, Barcelona: Ariel, 1994, vol. IV. p. 3590).

## RAMON TURRÓ - CRONOLOGIA

**1854** (8 de desembre): Neix incidentalment a Girona.

**1860-1868**: Estudia a l'escola de Malgrat, primer, i a l'Escola Pia de Calella, més tard.

**1868-69**: Ingressa a l'Institut de Girona.

**1871-72**: Inicia els estudis de medicina.

**1874**: Abandona els estudis de medicina.

**1874** (juny) -**1875** (juny): S'allista en una partida de «sipaios» (batallons milicians republicans).

**1878**: Publica *Composiciones literarias*.

**1881**: Se'n va a Madrid, on col·labora amb el diari *El Progreso*, òrgan del Partit Democràtic Progressista.

**1882-83**: Escriu i polemilitza amb Josep de Letamendi i de Manjarrés (1828 – 1897) i la seva *fórmula de la vida* a la revista madrilenya *El Siglo Médico*. Escriu *Apuntes sobre la fisiología del cerebro*.

**1883**: Cridat per Jaume Pi i Suñer (1851 – 1897) torna a Barcelona i ocupa un lloc al Laboratori de la Facultat de Medicina.

**1887** (10 de maig): Inauguració del Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona. El 12 de novembre d'aquest any Ramon Turró entra a formar part de la plantilla del laboratori com a estudiant.

**1889-90**: Turró intenta acabar la titulació de medicina però l'abandona i obté el títol de veterinari a l'escola de veterinària de Santiago de Galícia.

**1890**: Trencament de la relació entre Turró i Jaume Ferran i Clua (1852 – 1929). Des de 1888 s'havien donat diversos casos de ràbia paralítica en pacients als quals Ferran havia injectat la seva vacuna contra la ràbia.

**1894**: Tot i no tenir el títol de medicina, el *doctor* Turró és rebut com a membre de la Reial Acadèmica de Medicina.

**1897**: Mor Jaume Pi i Suñer i perd l'oportunitat de treballar al Laboratori de la Facultat de Medicina. El mateix any l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya crea el seu propi laboratori bacteriològic i n'encomana la direcció a Turró.

**1901**: S'incorpora a l'Institut d'Higiene Urbana.

**1903**: Publica el volum *Verdaguer vindicado*, signat amb el pseudònim *un catalán*, on defensa el seu amic Jacint Verdaguer.

El mateix any s'incorpora al Laboratori de Reconeixement de Substàncies Alimentàries com a encarregat de la secció bacteriològica.

L'Ajuntament de Barcelona obre el primer expedient al doctor Ferran.

**1905** (4 de gener): Turró esdevé president del Col·legi de Veterinaris.

(23 de novembre): Després d'un segon expedient obert el dia 16 de juny, Ferran és destituït com a director del Laboratori Municipal.

Aquest mateix any, Turró detecta un brot de pesta bubònica a Barcelona que no s'eradicarà fins al gener del 1906.

**1906** (29 de juny): Creació d'un nou Laboratori Municipal on Turró es farà càrrec de la secció microbiològica. D'aquí i en col·laboració amb August Pi i Sunyer (1897 –1965), en sortirà la primera llavor de l' "escola biològica catalana".

**1908**: Comunicació al primer congrés de l'Asociación española para el Progreso de la Ciencias sobre *El equilibrio del cuerpo humano*.

**1909**: Publica a la revista madrilenya Cultura Española l'article *La intuición sensible según la doctrina escolástica y la percepción óptica de Helmholtz*.

**1910**: Turró publica a la Societat de Biologia de París els resultats de les seves primeres recerques -dutes a terme en col·laboració amb el farmacèutic Pere González (1886 – 1955)- sobre l'estudi de l'anafilaxi.

**1911**: Creació de la secció de ciències de l'Institut d'Estudis Catalans. Turró serà un dels set membres inicials juntament amb August Pi i Sunyer o Eugeni d'Ors.

**1912**: Publicació d'*Orígens del coneixement: la fam*. Quan apareix la versió catalana ja havia estat publicat, en alemany, el volum *Ursprunge der Erkenntnis*, que hem de considerar la primera versió d'*Orígens*.

Neix la Societat de Biologia de Barcelona (la primera filial que va tenir l'IEC) de la mà de Turró i Pi. Serà la principal plataforma de l' "escola biològica catalana".

Turró publica *Criteriologia de Jaume Balmes* als Arxius de la Secció de Ciències en resposta a les invectives de d'Ors contra Balmes.

**1913**: *Origen de les representacions de l'espai tàctil*.

**1914** (tardor): Epidèmia de febre tifoide a Barcelona. La discussió entre Turró (Laboratori Municipal) i el doctor Antoni Bartomeus (1856-1935), del Col·legi de Metges, sobre l'origen del brot retarda gairebé 3 setmanes la interrupció del subministrament d'aigua corrent. Això donarà lloc a una llarga polèmica que no es tancarà fins al 1917.

**1916**: Publicació de *La méthode objective*. August Pi i Sunyer guanya la Càtedra de Fisiologia de la Universitat de Barcelona

**1917**: Turró publica l'article *De Cajal a Xènius a La Publicidad*. Segons L. Cervera aquest article serà l'origen de l'enfrontament i ruptura entre d'Ors i Turró. Aquest mateix any portarà a terme un curs públic de filosofia crítica (publicat l'any següent amb el títol *Filosofia crítica*) a la Secretaria General de l'Institut d'Estudis Catalans en resposta al curs –privat- que d'Ors havia fet allà mateix el 1914-1915.

Traducció castellana d'*Orígens* amb pròleg d'Unamuno.

**1918**: La base tròfica de la intel·ligència.

**1921** (11 d'abril): Conferència inaugural de l'Institut de Fisiologia sota el títol *Les defenses orgàniques*.

**1922**: Homenatge a Santiago Ramón y Cajal en motiu del seu setantè aniversari. Turró col·labora en el llibre d'homenatge amb l'article *Origen y naturaleza de las diastasis bacteriolíticas*.

La Societat de Biologia celebra el seu desè aniversari i homenatja Ramon Turró.

**1924:** El primer Ajuntament de la dictadura de Primo de Rivera obliga Turró a jubilar-se en el seu setantè aniversari.

*La disciplina mental*, discurs d'obertura del IX Congreso de la Asociación Española para el Progreso de las Ciencias.

**1925** (novembre): Publica el seu darrer treball científic: *Estado bacteriológico de las aguas de la Sociedad General*.

*Diàlegs sobre coses d'art i de ciència* publicats als números 7, 8 i 10 de la *Revista de Catalunya*.

**1926** (6 de juny): mor a la seva casa del carrer del Notariat de Barcelona.

# RAMON TURRÓ - BIBLIOGRAFIA

## OBRES DE RAMON TURRÓ

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Acción de las soluciones de HONa sobre el "B. vírgula", el "B. Eberth" y el Bacterium coli"*, Madrid: Museo Nacional de ciencias Naturales, 1907.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Les Anticorps locaux dans les immunités*, París: Société de Biologie, 1923.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *La Base trófica de la inteligencia*, Madrid: Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, 1918.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *La Circulation du sang*, París: O. Berthier, 1883.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Composiciones literarias*, Barcelona: Imprenta de la Renaixensa, 1878.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Contribución al estudio de la esporulación*. Barcelona: Est. Tip. de Amat, Martínez y Comp., 1891

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Las Defensas orgánicas y la infección*. Barcelona: Tip. La Académica de Serra Hnos. y Russell, 1906

TURRÓ i DARDER, Ramon. «Dels orígens del coneixement de lo real exterior: La fam». *Arxius de l'Institut de Ciències*, any 1, núm. 1 (1911), p. 19-48.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Diàlegs sobre coses d'art i de ciència*. Ciutat de Mèxic: Club del Llibre Català, 1958.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *La Disciplina mental*. Barcelona: Barcino, 1929

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Epistolario Unamuno-Dr. Turró*, Universidad de Salamanca, 1990.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Los Fermentos defensivos en la inmunidad*. Madrid: Calpe, 1920.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Filosofia crítica curset donat a l'Institut d'Estudis Catalanas l'any 1917*. Barcelona: Editorial Catalana, 1918.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *La inmunidad: discurso leído en la Real Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona en el acto de su recepción*, Barcelona: Real Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona, 1894.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *El Mètode objectiu*. Barcelona: [s.n.], 1927.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Orígenes del conocimiento: el hambre*, Barcelona: Minerva, [1916?].

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Origen de les representacions de l'espai tàctil*, Barcelona: [s.n.], 1932.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Orígens del coneixement: la fam*, Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, 1912.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Orígens del coneixement: la fam*, Barcelona: Edicions 62, 1988

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Les Origines de la connaissance*, París: Libr. Félix Lacan, 1914.



TURRÓ i DARDER, Ramon. *Die Physiologische Psychologie des Hungers*, Leipzig: Johann Ambrosius Barth, 1910

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Psychologie de l'équilibre du corps humain*, Montilgeon: Imprimerie-Librairie de Montilgeon, 1908.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Psychophysiologie de la faim*, Évreux: Paul Hérissey, 1910.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Réplica al Dr. Ferrán*, Barcelona: Tobella & Costa, 1890.

TURRÓ i DARDER, Ramon. Textos psicològics, Barcelona: Edimac, 2000.

TURRÓ i DARDER, Ramon, *Diàlegs sobre filosofia de l'estètica i de la ciència*, Barcelona: 1925.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Tres diàlegs sobre filosofía de la estética y de la ciencia*, Buenos Aires, Periplo, 1951.

TURRÓ i DARDER, Ramon. *Verdaguer vindicado*, Malgrat de Mar: Ajuntament, 2002.

### **OBRES SOBRE RAMON TURRÓ**

AA.DD. *Homenaje organizado por el Colegio Oficial de Veterinarios de la provincia de Barcelona a la memoria de Don Ramón Turró Darder en conmemoración del primer centenario de su nacimiento (1854 – 1954)*. Barcelona: Colegio Oficial de Veterinarios de la Provincia de Barcelona, 1954.

ARÓSTEGUI, Antonio. «La filosofía crítica de R. Turró», Madrid: *Revista de Filosofía*, 1950

BILBENY, Norbert. *Filosofia Contemporània a Catalunya*. Barcelona, Edhasa, 1985, p. 83-100

BOLDÚ, Joan. *El pensament filosòfic de Ramon Turró [Microforma]: una teoria original per una nova fonamentació de l'experiència*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1992.

CAMARASA i CASTILLO, J.M. *Ramon Turró, un modernista al laboratori*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Secció de Ciències Biològiques), 1997.

CASAS, Francesc. *Transcripció i anàlisi crítica d'un quadern de treball de Ramon Turró (1854-1926) en la seva primera estada al Laboratorio Microbiológico Municipal de Barcelona*, Bellaterra: UAB (Facultat de Medicina), 1986.

CERVERA, Leandre. *La nostra gent: Ramon Turró*. Barcelona: Llibreria Catalonia, 1926.

CERVERA, Leandre. [coord.]. *Homenatge a Ramon Turró*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1950. (Arxius de la Secció de Ciències; 20), p. 81-92.

DOMINGO, P. *Turró, hombre de ciencia mediterráneo*. Barcelona: Pòrtic, 1970. 382 p.

DWESHAUSERS. G. «L'obra filosòfica de Ramon turró». *Ciència*, vol. 1, núm. 5 (1926), p. 227-230.

ESPASA, Ramon. *Estudi epistemològic de la teoria "La sensibilitat tròfica" de R. Turró*. Bellaterra: UAB, 1974

GUY, Alain, «L'intuition trophique selon Ramón Turró». Grenoble: *VII Congrès des Sociétés de Philosophie de Langue Française*, 1954.

HERNÁNDEZ GUTIÉRREZ, Francisco. *50 aniversario de la muerte de Ramón Turró: aspectos de su obra científica*. Barcelona: Anales de Medicina y Cirugía, 1977.

IZQUIERDO, Julián. *Filosofía española: tres ensayos (Ortega Gasset, o la vida; Turró, o la ciencia; Unamuno, o la religión)*. Madrid: Argos, 1935.

LACASTA i MUSSONS, Pere: *Estudi bibliogràfic crític de l'obra de Ramon Turró i Darder (1854-1926): treball de recerca per al mestratge en Història de les Ciències*. Bellaterra: UAB, 2001.

PI i SUNYER, A.. «Deu anys de fisiologia en el segle XX», *Arxius de l'Institut de Ciències*, any 1, núm. 1 (1911), p. 117 -132.

PLA, Josep. *Uns homenots: Prat de la Riba, Pompeu Fabra, Joaquim Ruyra, Ramon Turró*. Barcelona: Destino, 1984.

ROCA, A. *Història del Laboratori Municipal de Barcelona de Ferran a Turró*. Barcelona: Ajuntament, 1988.

ROIG i GIRONELLA, J. «Unas cartas inéditas de dos filósofos: R. Turró y Darder (1854-1926) y Fernando M. Palmés Viella (1879-1963)», *Espíritu*, 27 (1978), 77-79.

SÁIZ ROCA, Milagros. *Ramon Turró [Microforma]: una aproximación historiográfica-bibliométrica*. Bellaterra: Publicacions de la UAB, 1990

SEMPERE, J. *Ideari de Ramon Turró*. Barcelona: Edicions 62, 1965. 132 p. (Antologia Catalana; 18).

SERRA i HÚNTER, J. «L'obra filosòfica de Turró», *Revista de Catalunya*, 51: 209-238, 1928.

TUSQUETS, Juan. «L'obra filosòfica de R. Turró». Barcelona: *Criterion*, 1926.